

מבחן הכיס של האקדמיה

רק עתיד ההשכלה הגבוהה נראה עתה ודאי: מצוקה קשה

רוב מדינות אירופה רואות את הלימודים הגבוהים כזכות יסוד אורחית וכתרומה לפיתוח החברה. לכן הן מקנות לסטודנטים לימודים גבוהים חינם ומעניקות מלגות שמאפשרות להם להתמסך ללימודים ולסיים אותם בזמן קצר. כך, המדינה זוכה בהשבחת ההון האנושי שלה ומאפשרת לצעירים משי כילים להשתלב במהרה במעגל העבודה. אולם מה שטוב למדינות מפותחות אינו טוב כנראה לישראל. כאן רואים את הסטודנטים כמעמסה על המדינה ורורשים להעלות את שכר הלימוד שלהם בסדרה של טיעונים שגויים.

הראשון, יש יותר מדי סטודנטים, וטוב ששכר לימוד גבוה יקטין את מספרם. הטיעון הזה מתעלם מכך שכמעט כל המקצועות כבר עברו אקדמיזציה וככל שיש במדינה יותר אקדמאים כך עולה רמת השירותים והמי שק היצרני שלה.

השני, משכר לימוד דיפרנציאלי יתחייב כי סטודנט שעלות לימודיו יקרה יחויב בתשלום גבוה מזה של סטודנט שעלות לימודיו זולה. קבלת הטיעון הזה תביא לכך שבחירה במקצוע מסוים תהיה תלויה לא בנטיית הסטודנט, או ביכולתו האקדמית, אלא ביכולתו הכלכלית. מבחן הקבלה לחוגים מסוימים יהיה מבחן הכיס ולא מבחן הבגרות.

השלישי, המדינה אינה צריכה לממן לימודים של סטודנטים עשירים. הטיעון הזה מתעלם מכך שאין סטודנטים עשירים; יש סטודנטים שהוריהם עשירים. המדינה משתמשת כאן בשכר הלימוד כמס עקיף ונוקטת גישה כפוי לה ואבסורדית: מצד אחד היא אינה מכירה לצורכי מס בהוצאות ההורים על ילדים בני 18 ומעלה, ומצד אחר היא מצפה שההורים יממנו את הלימודים של אנשים שיצאו מחוקתם על פי חוק. אם לדעת המדינה ההורים העשירים אינם משלמים מספיק מסים, תגדיל את נטל המסים המושת עליהם במישרין.

הרביעי, סטודנט שלומד מקצוע שיספק לו בעתיד הכנסה גבוהה, צריך לשלם שכר לימוד גבוה יותר. הטיעון הזה מתעלם מכך שאי אפשר לקבוע בוודאות את הויקה בין מקצוע הלימודים לבין סיכויי ההשתכרות בגינו (וראו לדוגמה את המתרחש כיום בשוק עריכת הדין). לכן, הפתרון הצודק והנכון הוא למסות את ההכנסה הממשית ולא את ההכנסה העתידית.

רק עתיד ההשכלה הגבוהה נראה עתה ודאי: מצוקה קשה ואמיתית. המשבר נובע לא מגובה שכר הלימוד אלא מכישלון חרוץ בהקמת המכללות ובתקצובן. מאז שאמננו רובינשטיין הקים בחופזה מכללות לרוב ולא דאג לא למי נדט האקדמי שלהן ולא לתקצובן, הונף גרון הקיצוצים על האוניברסיטאות ונכפו עליהן גזירות שאי אפשר לעמוד בהן. הפתרון למשבר ההשכלה הגבוהה נמצא בתקצוב ראוי שלה וביצירת חלוקת עבודה הגיונית בין האוניברסיטאות לבין המכללות. אבל בשום אופן אין להסכים לכך שפתרון הבעיות התקציביות הקשות של האוניברסיטאות יהיה על חשבון הסטודנטים, מפני שפגיעה בסטודנטים תביא בסופו של דבר לפגיעה חמורה עוד יותר גם באקדמיה וגם בחברה.